

Голас Радзімы

ГЭТА здарылася ў горадзе Мецы ў час аднаго з канцэртаў міжнароднага фестывалю фальклорнага мастацтва, які праходзіў у Францыі ў 1969 годзе. Танцораў з Іспаніі і Паўночнай Ірландыі змянялі артысты з Турцыі і Бельгіі, прадстаўнікі Балгарыі і Румыніі — гасці з Эквадора і Перу. Нумар «Зімова гульня» брэсцкага самадзейнага ансамбля «Радасць» ішоў адрозна пасля рытуальнага танца лацінаамерыканцаў, які выконваўся з запаленымі факеламі. Гучыць імклівая мелодыя, і на сцэну амаль вылітаюць дзяўчаты-тройкі. І раптам Алена Фісюк, паслізнуўшыся на закіпанай воскам падлозе, падае тарам уніз. Перапоўненая зала велізарнага палаца спорту замірае. Але дзяўчына з Брэста з усмешкай на твары імгненна ўзнямаецца, у танцы грацыёзна даходзіць да куліс і непрыкметна знікае. Танец працягваецца і заканчваецца пад бурныя авачы, якімі глядачы віталі не толькі майстэрства брэсчан, але і мужнасць маленькай танцоўшчыцы.

За тры тыдні ансамбль «Радасць», які прадстаўляў на фестывалі Савецкі Саюз, даў 20 канцэртаў у Эпіналі, Грэі, Агню, Мецы, Страсбургу. Гэта быў нялёгкі экзамен на майстэрства і характар. Па сведчаннях французскай прэсы, брэсчане вытрымалі яго на выдатна. Газета «Ля лібертэ дэ Лест» пісала: «Яны ляцяць, гэтыя беларусы! Якая гібаксы! Які спрыт! Якая эластычнасць!.. Усё, што прадстаўлена на канцэрце, выканаў на высокім прафесійным узроўні. Канцэрт, ад якога займае дух, ансамбль, які запомніцца на ўсё жыццё. «Радасць» з Брэста без сумнення — лепшы ансамбль фестывалю».

Пасля канцэртаў, што часам заканчваліся каля дзвюх гадзін ночы, французскія глядачы чакалі савецкіх танцораў, каб убачыць іх бліжэй, атрымаць аўтографы, пераканацца, што гэта не прафесіяналы, а звычайныя хлопцы і дзяўчаты, якія вучацца, працуюць, а свае цудоўныя танцы рэпетыруюць у вольны час. І ім расказвалі, што Алена Фісюк працуе ў заводскім клубе, а Аліса Дзяглава — работніца электрамеханічнага завода, што Станіслаў Мядзведзеў — супрацоўнік міліцыі, а Валерыя Сямёнаў — памочнік майстра на панчошным камбінаце, што Святлана Волкава і Ірына Зянькевіч вучацца ў педінстытуце.

Яны і іх таварышы па вучобе і працы прыйшлі ў ансамбль 10 год назад. Са сваім першым канцэртам перад брэсчанамі «Радасць» выступіла 22 красавіка 1962 года. А праз год, пасля ўдзелу ў Другой дэкадзе беларускага самадзейнага мастацтва ў Мінску, ансамблю было прысвоена ганаровае званне народнага. Нечаканы поспех? Для тых, хто ведаў, як самааддана працавалі яго удзельнікі, колькі духоўных і фізічных сіл аддаў маладому калектыву яго кіраўнік Міхаіл Пузанаў, гэта не было нечаканасцю.

Напружаная праца спадарожнічала ансамблю на працягу ўсіх гэтых дзесяці год. Трохгадзінныя рэпетыцыі тры разы на тыдзень, а перад выязнымі канцэртамі — штодзень забяспечылі тую прыгажосць і лёгкасць, тую радасць выканання, якая стварае ў глядача ўражанне, што артысты танцуюць для ўласнага задавальнення.

Немалаважную ролю ў поспеху калектыву адыграў і падбор рэпертуару, у аснову якога была пакладзена народная харэаграфія, удала, з добрым густам спалучаная з сучасным танцавальным мастацтвам. У рэпертуары «Радасці», больш за 20 танцаў і харэаграфічных кампазіцый. Сярод іх «Вянок беларускіх танцаў» і харэаграфічная кампазіцыя «Сімфонія мужнасці», пастаўленыя народнымі артыстамі БССР Сямёнам Дрэчыным, рускі перапляс «Сувенір», харэаграфічная карціна з жыцця старога горада «У гарадскім садзе Брэст-Літоўска» і іспанскі танец «Балеро».

У брэсцкай «Радасці» ёсць галоўнае — творчая своеасаблівасць, якую пачаў выпрацоўваць Міхаіл Пузанаў, а ўдасканалі новы кіраўнік Анатоля Вараб'ёў, што прыйшоў у калектыв у 1967 годзе.

Калектыву палюбілі глядачы і ў першую чаргу свае, брэсцкія, у гарадах і вёсках вобласці.

— Нас здружылі з ансамблем гады і сустрэчы, — гаворыць старшыня калгаса «Савецкая Беларусь» Камянецкага раёна Уладзімір Бядуля. — Калі калектыв быў упершыню нашым гасцем, мы ўбачылі яго на сцэне старэнькага клуба. Цяпер кожную сваю новую праграму брэсчане вязуць спачатку да нас, і зала вялікага палаца культуры заўсёды перапоўнена. «Гэта наша радасць», — гавораць мае аднавяскоўцы.

За 10 год існавання брэсцкі ансамбль даў больш за 800 канцэртаў, якія ўбачылі каля 700 тысяч глядачоў у Савецкай краіне і за рубяжом. Апладысменты, усмешкі, кветкі дарылі самадзейным артыстам з горада над Бугам мінчане, масквічы, кіяўляне, ленынградцы. «Радасць» прадстаўляла самадзейнае мастацтва СССР на міжнародным фестывалі ў чэшскім горадзе Стражніца, прымала ўдзел у Днях беларускай культуры ў ГДР, выступала ў Венгрыі і Польшчы.

...Зала Брэсцкага драматычнага тэатра перапоўнена. Ля ўваходу ніхто не пытаецца лішняга білета. Ведуюць—дарэмна: брэсчанін, якому дастаўся білет на юбілейны канцэрт «Радасці», адкладае самыя неадкладныя справы і абавязкова прыдзе на сустрэчу са сваім любімым калектывам. Адкрываецца заслона, і зала ўзрываецца апладысмантамі. Лаўрэата Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва народнага ансамбля «Радасць» вітаюць прадстаўнікі грамадскасці Брэста, гасці, бацькі і сябры танцораў.

Гучаць словы віншаванняў, удзячнасці за радасць, якую дарыць ансамбль глядачам. Выступаюць сакратар Брэсцкага абласнога камітэта партыі Уладзімір Верхавец, кіраўнік народнага ансамбля «Нёман» Ларыса Ляшэнка, прадстаўнік Міністэрства культуры БССР Жанна Сінельнікава.

Адначасова з «Радасцю», сказала Ж. Сінельнікава, яшчэ дзесяць самадзейных калектываў рэспублікі святкуюць юбілей. Іх творчыя біяграфіі, як і біяграфіі калектываў, што адзначылі свае юбілей ўчора ці адзначаць заўтра, у нечым вельмі падобныя. Гэта шлях да мастацтва людзей працы. І па гэтым шляху ідзе ў Беларусі паўмільённая армія самадзейных артыстаў.

НА СЦЭНЕ

БРЭСЦКАЯ

„РАДАСЦЬ“

НА ЗДЫМКАХ: удзельнікі ансамбля на юбілейным вечары; гумарэску «Паўлінка» выконваюць салісты А. ФІСЮК і С. МЯДЗВЕДЗЕУ; гасця з Луцка Л. ІВАНОВА віншуе кіраўніка калектыву А. ВАРАБ'ЁВА з юбілеем «Радасці». Фота А. ВЯЛІКАСЕЛЬЦА і А. САСІНОУСКАГА.

ВІЛІЯ НА ШЛЯХУ ДА МІНСКА

На Міншчыне ствараецца ўнікальны воднагаспадарчы комплекс — Вілейска-Мінская водная сістэма. Падобных буйных воднагаспадарчых аб'ектаў у рэспубліцы яшчэ ніколі не было. Даўжыня сістэмы звыш двухсот кіламетраў. Спартрэбіцца выняць і ўкласці ў аб'екты 35 мільёнаў кубаметраў грунту, выкарыстаць каля 300 тысяч кубаметраў бетону і зборнага жалезабетону, тысячы тон арматуры і металаканструкцый, выканаць мноства іншых работ.

«ЗАВЯРШЫЦЬ БУДАЎНІЦТВА ВІЛЕЙСКА-МІНСКАЙ ВОДНАЙ СІСТЭМЫ І УВЕСЦІ ЯЕ У ЭКСПЛУАТАЦЫЮ».

[3 Дырэктыў XXIV з'езда КПСС па пяцігадоваму плану развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1971—1975 гг.].

пройдзе ля падножжа ўзгоркаў, пабудавана вадасборнікі з ліўнеправодамі. Па трубах, пракладзеных пад каналам, яны будуць адводзіць патокі талых і дажджавых вод, якія сцякаюць з узвышшаў. Забруджванне вады ў канале будзе выключана.

У шэрагу месц, перш за ўсё на ўчастках з павышанай фільтрацыяй грунтаў, рэчышча канала пакрыецца бетоном і суглінкам, што зменшыць страты вады. Цераз канал будуць перакінуты шматлікія масты. Уздоўж яго трасы і берагоў вадасховішча лягучы шасэйныя дарогі.

З УВОДАМ у эксплуатацыю сістэмы сталіца Беларусі ў дастатку атрымае ваду. Прыток яе ў Свіслач павялічыцца ў пяць разоў. Рака «напоіць» усе прадпрыемствы Мінска, а найчысцейшая падземная вада пойдзе толькі для піцця.

У межах горада берагі Свіслачы апрацуюцца ў бетон. На набярэжных з'явіцца новыя паркі і скверы, бульвары, комплексы спартыўных збудаванняў, кафэ.

Для таго, каб вада ў рацэ была чыстая, пашыраецца Мінская станцыя аэрацыі, дзе будуць ачышчацца ўсе бытавыя, прамысловыя і ліўневыя сцёкі вялікага горада. Акрамя таго, на ўсіх мінскіх прадпрыемствах пачнуць дзейнічаць унутрызаводскія ачышчальныя збудаванні, будзе арганізавана абаротнае водакарыстанне. Гэта рэзка зменшыць забор вады з ракі.

Прыток вілейскай вады дазволіць стварыць пад Мінскам каскад вадасховішчаў. Будучае Вілейскае мора, канал і сама Свіслач ператворыцца ў зону масавага адпачынку мінчан, жыхароў гарадоў Вілейкі, Маладзечна і іншых населеных пунктаў. У прыбярэжных лясах воднай сістэмы з'явіцца новыя санаторыі, дамы адпачынку, пансіянаты, прафілакторыі, піянерскія лагеры, спартыўныя і турысцкія базы.

БУДАЎНІЦТВА сістэмы ідзе поўным ходам. З двух бакоў, ад Вілейкі і Мінска, вядзецца пракладка канала. На яго трасе ўзводзяцца помпавыя станцыі, водапрыёмныя басейны, ліўнеправоды, хуткія для гашэння імклівага патоку вады і іншыя збудаванні.

Грандыёзнасць будоўлі асабліва адчуваецца на аб'ектах, што раскінуліся вакол будучага мора, у зоне галаўнога гідравузла. Тут, пад Вілейкай, вясной 1968 года пачалося будаўніцтва воднай сістэмы.

Першым аб'ектам, з якога пачалося ўзвядзенне сістэмы, была левабярэжная адгароджваючая дамба. Яе будаўніцтва завершана восенню мінулага года. З боку будучага мора дамба апрацуната ў трывалы жалезабетонны панцыр. Гэта дамба, у цэла якой укладзена звыш паўмільёна кубаметраў грунту, тысячы тон бетону і арматуры, працягнулася ўздоўж ляснага масіву амаль

на чатыры кіламетры. Яна надзейна абароніць ад мора адзін з цудоўных куткоў будучай зоны адпачынку.

Узводзяцца і абліцоўваюцца бетоном самая доўгая ў сістэме правабярэжная дамба і водападпорная плаціна. Будаўніцтва іх завяршаецца.

Самым важным і складаным аб'ектам сістэмы з'яўляецца вадаскід. Толькі аднаго бетону на яго ўзвядзенне спартрэбіцца без малага 50 тысяч кубаметраў, сотні тон арматуры, металаканструкцый. Усё вышэй і вышэй уздымаюцца над катлаванам жалезабетонныя піраміды, контуры іх ужо бачны за многа кіламетраў. Палова работы зроблена.

Восенню 1973 года, як прадагледжана праектным заданнем, бег Віліі будзе прыпынены. З гэтага моманту і пачнецца напавненне новага Вілейскага мора. Тады вадаскід пачне выконваць свае прамыя функцыі — рэгуляваць узровень вады ў моры і рацэ ніжэй плаціны.

Вадаскід абсталяваны сегментнымі і плоскімі затворамі, электракранамі грузапад'ёмнаснасцю да ста тон, рознымі ўстаноўкамі сувязі. Да яго падступаюць і тры агароджваючыя дамбы. Гэта — галаўны гідравузел Вілейска-Мінскай воднай сістэмы.

З затпляемай зоны пераносяць індыўідуальныя і грамадскія забудовы. Усе выдаткі па іх пераносу дзяржава поўнасцю ўзяла на сябе. Людзі перасяляюцца ў перспектыўныя пасёлкі, у новыя дамы з усімі камунальнымі выгодамі.

Будавальнікі гэтага аб'екта былі б немагчыма без магутнай вытворчай базы. І такая база створана на левым беразе Віліі. На былой пустыні выраслі рамонтныя майстэрні, гаражы, складскія памяшканні і пляцоўкі, інтэрнаты, клуб, сталова, адміністрацыйны будынак. Важнейшы аб'ект базы — бетонны завод, які забяспечвае будоўлю сваёй прадукцыяй. Да базы падвезена чыгунка, пабудаваны ўчастак павышанага пуці, які дазваляе аўтаматычна выгрузаць з вагонаў камень, шчэбень, гравій. Штодзень сюды прыбываюць саставы з матэрыяламі, тэхнікай, абсталяваннем і іншымі грузамі.

У будаўніцтва воднай сістэмы ўносяць долю сваёй працы калектывы прамысловых прадпрыемстваў як Беларусі, так і іншых савецкіх рэспублік. З Харкава і Ліпецка, Ваўкавыска і Крычава ў адрас новабудоўлі ідзе цэмент. З украінскіх кар'ераў — камень і шчэбень. Магілёў шле свае магутныя скрэперы, Мінск — трактары і аўтамабілі, Варонеж, Кастрама, Ташкент — экскаватары, Чэлябінск — бульдозеры, Камсамольск-на-Амуры — пад'ёмныя краны. Тэхніку, абсталяванне дасылаюць і іншыя гарады краіны.

Так, з дапамогай амаль усіх рэспублік, на беларускай зямлі нараджаецца ўнікальны воднагаспадарчы комплекс.

Аляксандр ХУДАВЕЦ.

Магілёўскі аўтамабільны завод да канца года прайдзе на выпуск удасканаленага скрэпера МаАЗ з рухавіком магутнасцю 215 конскіх сіл і кранам ёмістасцю 9 кубічных метраў. Новая машына замяніць працу тысячы землякопаў.

НА ЗДЫМКУ: канвеер зборкі цягача для самаходнага скрэпера.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

НАШЫ карэспандэнты паведамляюць

ГРАМАДСКАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ КАЛГАСНІЦЫ

На працягу многіх гадоў Кацярына Рубіцель узначальвае звяно льнаводаў у калгасе «Прагрэс» Дубровенскага раёна. За атрыманыя высокія ўраджай лёну Кацярына Захараўне прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

К. Рубіцель — актыўны грамадскі дзеяч. Яна з'яўляецца дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, членам Віцебскага абласнога камітэта Кампартыі Беларусі, была дэлегатка XXIV з'езда КПСС.

Летам мінулага года сяжанка з Віцебшчыны ўдзельнічала ў нарадзе прадстаўнікоў грамадскасці краіны, дзе быў створан Камітэт за еўрапейскую бяспеку. Членам яго выбрана і Кацярына Рубіцель.

І. ЯФІМЕНКА.

СЕМ ДЫПЛОМАЎ

Гэты невялікі драўляны домік стаіць у вёсцы Падкраічы. Яго вокны глядзяць на асфальтаваную вуліцу, па якой раз-пораз прабгаюць аўтамабілі. Іван Паўлавіч і Марыя Лук'янаўна Якоўчыцы, гаспадары дома, часта прыходзяць да аўтобусага прыпынку паглядзець, ці не прыехаў хто-небудзь з іх дзяцей. Старэйшы сын Якоўчыцаў — Мікалай першым у сям'і атрымаў вышэйшую адукацыю: скончыў Беларускае політэхнічнае інстытут. Зараз працуе інжынерам на адным з торфазаводаў Латвійскай ССР. Валодзя паспяхова вучыцца ў інстытуце народнай гаспадаркі, а цяпер ён дырэктар універмага ў Баранавічах. Ідуць пісьмы ў вёску Падкраічы і з Сібіры, ад Івана Якоўчыца. Іван мае дыплом майстра-будаўніка. Яшчэ адзін сын, Павел, — педагог. Настаўнічае ў вясковай сярэдняй школе.

Дзеці Якоўчыцаў працуюць і ў сельскай гаспадарцы. Аляксей — упраўляючы ўчастка саўгаса «Бярозаўскі», Пятро — заатэхнік. Малодшая дачка Якоўчыцаў — Лена займаецца ў Пінскім ўлікова-кредытным тэхнікуме.

Кожны дзень заходзіць у дом старых калгаснікаў пашталён. Ён прыносіць бацькам пісьмы ад сыноў і дачок, якія жывуць у розных кутках нашай краіны.

І. АСКІРКА.

АШМЯНСКІЯ МАДЭЛЬ'ЕРЫ

атэлье. Ашмянскія швейнікі дэманстравалі там 15 фасонаў мужчынскага і жаночага адзення. Каля 30 мадэлей прывезлі на выстаўку рыкатажнікі. Дэманстравалі свае вырабы таксама і майстры па пашыву галаўных убораў. Палавіна мадэлей швейных і трыкатажных вырабаў, паказаных калектывам Ашмянскага атэлье, атрымалі ацэнку «выдатна», а астатнія — ацэнку «добра».

Абутнікі вытворчага ўча-

стка Ашмянскага камбіната бытавога абслугоўвання прадставілі на разгляд мастацкага савета 33 мадэлі мужчынскага і жаночага абутку вясенне-летняга сезону. Мастацкі савет прызнаў, што яны адпавядаюць усім патрабаванням моды і прысутваюць ім вышэйшую адзнаку. Большасць гэтых вырабаў распрацавана ашмянскім мадэльерам Дзмітрыем Сцяпанавым.

А. СЯРГЕЙЧЫК.

Нядаўна ў Гродна адбылася абласная выстаўка новых мадэляў адзення, асвоеных у раённых і сельскіх

ШТО ТАКОЕ САВЕЦКІ НАРОД

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ПАЛІТЫКА ў СССР І НАРАДЖЭННЕ НОВАЙ ГІСТАРЫЧНАЙ СУПОЛЬНАСЦІ

У Савецкім Саюзе звыш ста нацый і народнасцей. Побач з такімі буйнымі нацыямі, як рускія (больш за 129 мільёнаў чалавек), украінцы (больш за 40 мільёнаў), узбекі (больш за 9 мільёнаў), ёсць і зусім невялікія народнасці або этнічныя групы. Скажам, шорцаў, якія жывуць у паўночных перадгор'ях Алтая, у Кузнецкім Алтае, усяго 16 тысяч чалавек.

Да рэвалюцыі царскі ўрад жорстка праследваў праўленне самабытнага народаў, аб'явіў па-за законам многія мовы і нацыянальныя культуры.

Цяпер наша краіна на добраахвотных пачатках аб'ядноўвае 15 суверэнных і раўнапраўных саюзных, 20 аўтаномных рэспублік, а таксама рад аўтаномных абласцей і нацыянальных акругоў. Ва ўмовах сацыялізму ўсе нацыі — вялікія і малыя — рэалізавалі прадстаўленае ім права на самавызначэнне, на свабоднае ўладкаванне свайго жыцця.

Толькі некаторыя раёны Расіі (размешчаныя галоўным чынам у еўрапейскай частцы, у Закаўказзі) мелі да рэвалюцыі больш або менш развітую прамысловасць. Многія знаходзіліся на стадыі феадалнага развіцця, а некаторыя — нават рэдавога ладу.

Цяпер ва ўсіх рэспубліках ёсць развітая прамысловасць і механізаваная сельская гаспадарка.

Савецкі лад не толькі забяспечыў палітычную роўнасць усіх нацый — вялікіх і малых, але і дазволіў паступова выраўнаваць узроўні іх эканамічнага развіцця. Гэта садзейнічала хуткаму ўздыму кожнага з народаў, умацоўвала эканамічную аснову далейшага ўсебаковага прагрэсу народнай гаспадаркі СССР.

Да рэвалюцыі не больш двух дзесяткаў народаў на тэрыторыі нашай краіны мелі больш або менш распрацаваную пісьменнасць. Большасць — амаль тры чвэрці ўсяго насельніцтва — было пагалоўна непісьменным.

Паводле пералісу 1970 года, з 241 мільёна чалавек, што жывуць у СССР, толькі 170 тысяч мужчын і 269 тысяч жанчын з прычыны хваробы або іншых недахопаў не здолелі стаць пісьменнымі. Разам з нябачаным сацыяльна-эканамічным прагрэсам была ажыццэўлена і глыбокая культурная рэвалюцыя, якая далучыла да дзясяткаў сучаснай цывілізацыі шматлікія нацыі і народнасці краіны. Усе гэта азначала як сацыяльнае, так і нацыянальнае адраджэнне народаў, якія ўпершыню атрымалі магчымасць самастойна ўладкоўваць сваё жыццё, развіваць культу-

«За гады будаўніцтва сацыялізму і камунізму ў СССР узнікла новая гістарычная супольнасць людзей — савецкі народ. Ён сфарміраваўся на базе грамадскай уласнасці на сродкі вытворчасці, адзінства эканамічнага, сацыяльна-палітычнага і культурнага жыцця, марксісцка-ленінскай ідэалогіі, інтэрсаў і камуністычных ідэалаў рабочага класа».

[З Пастановы ЦК КПСС аб падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння СССР].

ру ў прывычных для сябе нацыянальных формах.

Палітыка нашай дзяржавы накіравана на далейшае развіццё ўсіх прагрэсіўных бакоў жыцця нацый і ў той жа час на ўмацаванне інтэрнацыянальных асноў нашага жыцця, адзінства савецкага грамадства.

Адзінства ўсіх нацый і народнасцей краіны — адна з характэрных асаблівасцей цяпершняга этапу сацыяльнага развіцця — этапу развіцця сацыялізму. У аснове гэтага адзінства — гарманічныя адносіны, якія склаліся паміж класамі і сацыяльнымі групамі, устанавіліся новага тыпу нацыянальных адносін — дружбы, супрацоўніцтва, брацкай узаемадапамогі народаў. Мы па праву гаворым сёння аб утварэнні ў нашай краіне новай гістарычнай супольнасці — савецкага народа.

Што ўяўляе сабой савецкі народ з пункту гледжання сацыяльна-эканамічнага, палітычнага, духоўнага? Чым адрозніваецца ён ад многанацыянальных утварэнняў у капіталістычных дзяржавах? Ці азначае ўтварэнне гэтай інтэрнацыянальнай супольнасці знікненне нацыянальных супольнасцей?

Усе гэтыя пытанні маюць не толькі тэарэтычны цікавасць. Савецкі Саюз — многанацыянальная дзяржава, дзе ўпершыню ўдалося на базе сацыялізму вырашыць нацыянальнае пытанне, якое здавалася невырашальным.

Не дзіўна, што гэта галіна грамадскага жыцця знаходзіцца ў цэнтры ўвагі і сяброў і непрыяцеляў Савецкай краіны. Няма выдумак распаўсюджваецца і вэкол палажэння аб савецкім народзе як новай інтэрнацыянальнай супольнасці. Ды гэта і зразумела. Наперакор усім буржуазным прарочтвам аб непазбежным распадзе і эрозіі СССР, паўстагоддзя развіцця і мацнее сяюз братніх народаў, дэманструючы трываласць і жыццяздольнасць нашага ладу.

Савецкі народ па сваёй сацыяльнай, класовай сутнасці — гэта сацыялістычны саюз усіх працоўных СССР, работнікаў індустрыі, сельскай гаспадаркі і культуры, фізічнай і разумовай працы. Ва ўсіх рэспубліках мацнее і развіваецца рабочы клас, значную частку якога складаюць працоўныя карэнныя нацыянальнасці. Ростам рабочага

класа як вядучай і кіруючай сілы грамадства абумоўлены перш за ўсё карэнныя змены ў сацыяльнай прыродзе, светапоглядзе і псіхалогіі людзей. Рысы рабочага класа засвойвае і калгаснае сялянства, чыя праца паступова набліжаецца па свайму характару да працы індустрыяльнай. Неад'емнай часткай усяго народа з'яўляецца сацыялістычная інтэлігенцыя, колькасць якой ва ўсіх рэспубліках таксама хутка расце. Савецкі народ ахоплівае, такім чынам, усе класы, сацыяльныя групы, нацыі і народнасці, адзіныя па сваіх сацыяльных імкненнях і палітычных інтэрэсах.

Гісторыі вядома няма дзяржаўных утварэнняў, якія складаліся з розных этнічных груп: дзяржавы, заваяваныя Аляксандрам Македонскім, Рымская імперыя, дзяржава Чынгісхана і іншыя. Гэта былі нетрывалыя ваенна-адміністрацыйныя ўтварэнні, якія сілай аб'ядноўвалі народы, розныя па свайму сацыяльна-эканамічнаму развіццю і палітычным лёсе. Яны распадаліся гэтак жа хутка, як і ствараліся.

Няма шматнацыянальных утварэнняў складаліся ў капіталістычным свеце. Часцей за ўсё гэта кангламерат народаў, розных па свайму эканамічнаму статусу, палітычных імкненнях. Яркім прыкладам такога роду ўтварэнняў была Аўстра-Венгрыя, згустак нацыянальнага прыгнёту і нераўнапраўя, пастаяннага антаганізму складаўшых яе нацый.

Многанацыянальны савецкі народ — гэта не часовае, не штучнае, а ўстойлівае, вытрымаўшае выпрабаванне часам, свабоднае і добраахвотнае аб'яднанне нацый і народнасцей у адзіную міжнацыянальную супольнасць.

Палітычнай асновай гэтага адзінства з'яўляецца савецкі лад, адзіная многанацыянальная сацыялістычная дзяржава.

Яго эканамічную аснову складае заснаваная на сацыялістычнай уласнасці і планавай сістэме адзіная народная гаспадарка, якая дазваляе найбольш рацыянальна выкарыстоўваць прыродныя багаці, ажыццявіць правільнае размеркаванне працы паміж рэспублікамі ў інтэрэсах усіх народаў Савецкага Саюза. Эканоміка кожнай рэспублікі цесна звязана з эканомікай іншых рэспублік. На

прадпрыемствах кожнай з іх працуюць прадстаўнікі многіх нацый і народнасцей. Аб'яднанне матэрыяльных і працоўных рэсурсаў у маштабах усёй краіны дае магчымасць канцэнтраваць максімум намаганняў на найбольш важных напрамках эканамічнага, навуковага, тэхнічнага і культурнага развіцця, у якіх зацікаўлены ўсе народы.

Перамога марксісцка-ленінскай ідэалогіі ў нашай краіне стварыла ідэйную аснову адзінства сацыялістычных нацый. У ходзе будаўніцтва сацыялізму, камунізму ў савецкіх рэспубліках перамагла ідэалогія дружбы народаў, пралетарскага інтэрнацыяналізму, якая трывала элементу брацкага саюза народаў нашай краіны.

Ці азначае такое ўстойлівае адзінства савецкага народа адмаўленне ад дзялення на нацыі і народнасці, паглынненне іх і растварэнне ў нейкім наднацыянальным утварэнні? Такога роду сцверджанні з'яўляюцца ў працах некаторых заходніх «саветолагаў», якія, спасылаючыся на развіццё агульных рысаў у жыцці савецкіх народаў, прыпісваюць нам імкненне прымусява аб'ядноўваць народы ў «адзіную нацыю савецка-рускага тыпу».

Але гэта яўнае скажэнне рэальнага становішча. Нацыя — гэта аб'ектыўны фактар грамадскага развіцця не толькі пры капіталізме, але і ва ўмовах сацыялізму, а ў некаторай ступені і камунізму, і таму няправільная сама думка аб магчымасці «адмены» нацый. Гэтак жа недарэчна ставіць пытанне так: або нацыянальнае, або інтэрнацыянальнае, уяўляючы апошняе як антыпод і адмаўленне першага. Крэда буржуазнага нацыяналізму заключаецца ў патрабаванні адмежаваць нацыянальнае ад знешніх уплываў, закансерваваць яго, адкрыўшы прастору для нацыяналістычнага самалюбавання. Лёгка зразумець, што ў наш век развіцця разнастайных сувязей паміж народамі і навукова-тэхнічнай рэвалюцыі такія патрабаванні з'яўляюцца анахронізмам.

Сапраўдны інтэрнацыяналізм устанаўлівае дыялектычнае адзінства нацыянальнага і інтэрнацыянальнага. Нацыянальнае перастае быць нечым замк-

неным і нязменным. Яно падвяргаецца зменам, як і ўсе ў свеце, яно развіваецца, убагачаючыся новым зместам і прымаючы новую форму. Сучасная эпоха ў дадатак да нацыянальных утварае і інтэрнацыянальныя супольнасці. Такія супольнасці, знамянуючы сабой рост інтэрнацыянальных сувязей, сумеснай працоўнай дзейнасці народаў, становяцца магутным рухавіком грамадскага прагрэсу. Сучасныя вытворчыя сілы перарастаюць рамкі асобных рэспублік. Спецыялізацыя і капераванне прадпрыемстваў і цэлых галін прамысловасці, аб'яднанне энергасістэм, найбольш рацыянальнае выкарыстанне людскіх і сыравінных рэсурсаў, будаўніцтва магутных заводаў, электрастанцый, падобных на Брацкую ГЭС, — усё гэта патрабуе супрацоўніцтва нацый.

Аб'ектыўны працэс інтэрнацыяналізацыі грамадскага жыцця вядзе да ўзмацнення сацыяльнай і духоўнай роднасці нацый. Сацыялістычныя нацыі з гатоўнасцю раскрываюць перад іншымі народамі лепшае, што яны маюць. Яны ахвотна засваіваюць вопыт іншых народаў, зразумела, прыстасоўваючы яго да сваіх нацыянальных умоў. Савецкі народ адначасова адзіны і многанацыянальны.

У духоўным абліччы народаў нашай краіны з'яўляюцца ўсе больш агульных рысаў, якія характарызуюць прыналежнасць усіх грамадзян СССР да савецкага народа. Але ўсе гэта зусім не азначае, што нацыі і народнасці губляюць нацыянальную своеасаблівасць, наадварот, яны атрымліваюць больш свабоднае адлюстраванне ў яркіх зорах нацыянальнай культуры. Нацыянальна асаблівае існае і развіваецца як форма адлюстравання агульнасавецкага, агульначалавечага, а кожная сапраўды прагрэсіўная нацыянальная каштоўнасць не толькі не знікае, а робіцца часткай будучай інтэрнацыянальнай культуры.

Савецкая культура — гэта сінтэз лепшага, створанага ўсімі народамі СССР. Зусім зразумела, што прагрэсіўныя формы рускай культуры, якія адпавядаюць жыццёваму ўкладу іншых народаў нашай краіны, сталі неад'емнай часткай іх жыцця. Але гэта не аднабаковы працэс, паколькі рускі народ у сваю чаргу, засвойвае многае з таго, што ўласціва іншым народам. Мы не ставім знак роўнасці паміж паняццямі «савецкая» і «руская» або «украінская», «узбекская». Мы глыбока перакананы, што высокі ўзровень савецкай культуры — гэта заслуга ўсіх народаў нашай краіны.

ПІШУТ ЗЕМЛЯКІ

ТРАГЕДИЯ МОЛОДЫХ ПРОДОЛЖАЕТСЯ

В последние годы почти в каждой американской семье только и разговоров, что о Вьетнаме. Там уже сложились головы десятки тысяч наших сыновей. Многие вернулись домой искалеченными и душевнобольными. А сколько молодых жизней еще будет загублено!

Когда я говорю о Вьетнаме, я невольно вспоминаю моего сына...

Не успела затихнуть и хоть мало-мальски забыться вторая мировая война, как началась новая. Трумэн захотелось вступить за своего «друга», жестокого и кровавого диктатора Южной Кореи, и он бросил в Корею тысячи молодых американцев.

Моему сыну тогда исполнился 21 год, как раз призывной возраст. Я очень беспокоился за него. Сын заканчивал университет в штате Миссури.

По окончании университета он вернулся домой и начал работать в школе. Казалось, моя тревога, мое беспокойство были напрасными. Не успел я, однако, успокоиться, как сын получил повестку: явиться на призывной пункт для военного освидетельствования.

Мой сын был всем своим существом и здравым рассудком против этой грязной, кровавой и никому не нужной, за исключением Трумэна, войны. Но он, как чест-

ный американский гражданин, считал нужным выполнить этот приказ.

По возвращении из университета сын говорил: почему он и ему подобные молодые люди должны идти в армию и отправляться в Корею, чтобы разорять, уничтожать и убивать корейцев и быть самим убитыми; ведь Корея нам, американцам, ничего плохого не сделала.

Тяжело и больно вспоминать те наши разговоры, которые происходили двадцать лет назад. (А ведь то же происходит в семьях американцев и сейчас). В марте 1951 года мой сын насильно был взят на военную службу. После четырехмесячной тренировки его отправили в Корею. Там его, как и сотни тысяч других молодых людей, послали на передовые позиции.

Каждую неделю я получал от него письма. Он писал о тяжелой солдатской жизни. Вначале писал о положении американских солдат в более

или менее мягком тоне. Видимо, чтобы не причинять мне горя и страданий.

Но однажды с фронта пришло письмо такого содержания: «Папа, никто, никто из нас, рядовых солдат, не хочет воевать, не хочет идти разорять, уничтожать, бить, убивать. И тем более самому погибнуть. Но нас гонят, и мы идем и делаем то, что кто-то приказывает нам делать. Многие из нас уже погибли, заплатили своими жизнями, защищая Трумэнского «друга». У нас нет и малейшей надежды, что мы вернемся живыми и целыми домой...»

В тот роковой день рано утром я отправился на работу. Не прошло и двух часов, как ко мне приезжает мой друг Гурко и говорит: «Оставь работу и сейчас же возвращайся домой, кто-то хочет тебя видеть». Когда я втёхал во двор, то там уже стояло несколько машин. Ко мне подошли мои друзья и печальным голосом начали

утешать: «Держись, друг, крепко, неприятная получилась новость. Принимай телеграмму». Я сразу задрожал. «Твой сын убит». Я тут же свалился с ног...

Так погиб мой сын. Он отдал свою молодую жизнь... Но за что? За кого? Ради чего? Он не должен был, как и сотни тысяч подобных ему молодых людей, идти умирать в вьетнамских джунглях?

Двадцать лет прошло с тех пор, как мой сын был послан на убиение, и это убиение продолжается до сих пор. Теперь уже во Вьетнаме, Камбодже, Лаосе. Гибнут миллионы людей, и конца не видно этому. Гибнут только потому, что кто-то может хорошо нажиться на чужой крови и страданиях.

Мой сын погиб не за свою родину, не за свою страну, а погиб за безумных эгоистов. Утрата сына всегда тяжела для отца. Бессмысленная гибель — вдвойне тяжелее и горше.

США. Осип ОСОВИК.

Але, становячыся неад'емнай часткай культуры народаў нашай краіны, прымаючы агульнасавецкі характар, тыя або іншыя духоўныя каштоўнасці зусім не губляюць сваіх караняў і сваёй нацыянальнай самабытнасці. Роўным чынам збліжэнне нацыяў у сферы эканомікі, культуры не азначае растварэнне іх у наднацыянальнай супольнасці, не азначае іх этнічнага зліцця або ўсеагульнай асіміляцыі. Забеспячэнне ж нацыяў адбываецца ў нас на аснове іх далейшага і ўсебаковага росквіту, які садзейнічае развіццю ўсяго лепшага, што маюць нацыі.

Сацыялізм ліквідуе бар'еры паміж нацыямі, ён дае ім магчымасць далучыцца да сусветных каштоўнасцей, карыстаючыся даступнымі для іх нацыянальнымі сродкамі і формамі. У той жа час ён садзейнічае бурнаму развіццю сродкаў міжнацыянальных зносін. У сувязі з гэтым цікавае пытанне аб ролі рускай мовы, якая добраахвотна прынята ўсімі народамі СССР як сродак міжнацыянальных зносін, а таксама нацыянальных моў.

Сярод часткі сацыялагаў прынята лічыць, што мнагамоўнасць была і застаецца адной з крыніц сацыяльных канфліктаў. Але канфлікты магчымы там, дзе існуюць нацыянальныя і моўныя прывілеі, дзе нацыянальныя інтарэсы народаў процістаяць адзін аднаму. У СССР — каля 130 розных моў. Іх роўнасць, адсутнасць нацыянальных прывілеяў замацаваныя законам. Той факт, што большасць савецкіх людзей авалодала рускай мовай, адкрывае перад імі перспектывы больш хуткага духоўнага прагрэсу. Менавіта на рускую мову ў першую чаргу перакладаецца ўсё, што ёсць каштоўнага ў сусветнай культуры. Але гэтакім факту ніколі не супярэчыць тое, што 90—99 працэнтаў насельніцтва карэннай нацыянальнасці ў саюзных рэспубліках лічаць роднай мовай мову данай нацыянальнасці і актыўна карыстаюцца ёй. Савецкая дзяржава ўлічвае патрэбнасці ўсіх груп і слаёў насельніцтва. Ва ўсіх саюзных рэспубліках ёсць свае, на нацыянальнай мове літаратуры, тэатры, велізарныя тыражамі выдаюцца газеты, часопісы, кнігі, забяспечана свабоднае выкарыстанне любой мовы. У школах вядзецца выкладанне на 57 нацыянальных мовах.

У той жа час ажыццяўляецца такое выхаванне савецкіх людзей, якое накіравана на развіццё пачуцця братэрства працоўных усіх нацыянальнасцей. Людзі розных нацыянальнасцей з годнасцю называюць сябе перш за ўсё савецкімі і людзьмі. Зразумела, у духоўным абліччы кожнага народа была, застаецца і развіваецца суккупнасць рысаў, якія вызначаюць яго своеасаблівае («нацыянальны характар»). Разам з тым мы з поўнай падставой гаворым цяпер

аб савецкім характары, гэта значыць аб такіх рысах, як любоў да Радзімы, калектывізм, дружба народаў, няновісць да ворагаў сацыялізма, гатоўнасць аказаць падтрымку сваім братам па класу і г. д., якія сталі агульнымі для ўсіх народаў СССР.

Камуністычная партыя ў сваёй нацыянальнай палітыцы не дазваляе ні перабольшання, ні ігнаравання нацыянальнага фактара. Мы і цяпер гаворым зб'рэальным змесце такіх паняццяў, як «нацыянальная гордасць», «нацыянальны інтарэс», хоць разам з тым у нас ёсць і такія паняцці, як «савецкі патрыятызм», «савецкая гордасць», «інтэрнацыянальны абавязак».

І, нарэшце, яшчэ адзін аспект нашай тэмы — зусім не апошні па свайму значэнню.

Савецкая многанацыянальная дзяржава развіваецца на базе шырокай, сапраўды народнай дэмакратыі. Сацыялістычны дэмакратызм нашага ладу забяспечвае кожнаму працоўнаму, прадстаўніку любой нацыі — вялікай ці малой — магчымасць актыўна ўдзельнічаць у палітычным жыцці, у кіраванні ўсімі справамі грамадства. Сацыялізм трывала звязваў інтарэсы асобы з інтарэсамі грамадства, індывідуальны лёс людзей з поспехамі ўсяго народа, усей краіны. Кожны індывідуум зацікаўлены ў агульным поспеху. Таму мы можам гаварыць аб тым, што ў аснове ўсіх поспехаў нашай краіны ў развіцці эканомікі, яе культуры ляжыць саюз і згуртаванасць савецкіх народаў.

Ул. І. Ленін, закладваючы фундамент першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, змагаўся за стварэнне добраахвотнага саюза нацыяў, які павінен быць заснаваны на самым поўным давері, на свядомасці брацкага адзінства.

Зразумела, такі саюз нельга было ажыццявіць адразу. Галіна адносін паміж людзьмі розных рас і нацыянальнасцей закрэпае тонкія псіхалагічныя пачуцці і векавыя традыцыі. Тут павінен быць вялікі такт, таму што ў гэтай сферы мацней за ўсё адлюстраваліся накопленыя на працягу жыцця многіх пакаленняў недавер'е і адчужанасць. Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік ажыццяўляўся цаной вялікіх намаганняў усіх савецкіх народаў. Крок за крокам пераадоўваліся і шавінізм з яго нацыянальнай фанабэральнасцю, пагардлівасцю да іншых народаў, і нацыянальны эгаізм з яго імкненнем адасобіцца ад іншых нацыяў.

Напярэдадні 50-годдзя ўтварэння Саюза ССР — дзецішка нашай нацыянальнай палітыкі — мы можам з годнасцю адзначыць, што ў нас склалася і ўмацоўваецца сапраўднае адзінства народаў, якога яшчэ не ведаў свет.

Вуліцы і скверы Гомеля — у беласнежнай пене кветак. Гэты здымак зроблены на Прывакзальнай плошчы горада. Цвіце абрыкос. Фота Ч. МЕЗІНА.

ОРУЖИЕ СМЕРТИ—ВНЕ ЗАКОНА

В апреле в Москве, Лондоне и Вашингтоне была подписана Конвенция о запрещении разработки, производства и накопления запасов бактериологического (биологического) и токсинного оружия и об их уничтожении. Кроме представителей стран-депозитариев — СССР, США и Великобритании — в Москве Конвенцию подписали министры иностранных дел и дипломатические представители более чем сорока государств.

«Как Вы оцениваете значение этого события?» Корреспондент Агентства печати Новости Элеонора ГОРБУНОВА обратилась с этим вопросом к директору Института эпидемиологии и микробиологии имени Гамалеи, действительному члену Академии медицинских наук СССР, одному из крупнейших эпидемиологов Оганесу БАРОЯНУ.

— Подписание Конвенции — поистине историческое событие. В проблеме всеобщего разоружения вопрос о запрещении бактериологического и токсинного оружия в последнее десятилетие занимал особое место, что объясняется чрезвычайной опасностью для населения планеты, для всей жизни на Земле самого существования этого оружия. Несколько граммов ботулинического токсина, например, достаточно, чтобы превратить в кладбище многомиллионный город. 500 граммов культуры сальмонелл, внесенной в резервуар с 5 миллионами литров воды, вызовут столь же тяжелые поражения каждого, кто выпьет хотя бы полстакана этой жидкости, как если бы вода была отравлена 10 тоннами цианистого калия.

Бактериологическое оружие обладает не только непосредственной губительной силой. Трудно оценить те драматические последствия, которые способны оказать его применение на саму природу человека, на судьбу будущих поколений.

К несчастью, идея применения в военных целях микроорганизмов, несущих болезнь, не нова. Еще задолго до микробиологической эры ранние испанские завоеватели пытались распространять оспу среди американских аборигенов — индейцев.

Этот жестокий путь борьбы с противником подсказал печальный опыт человечества — колоссальные потери людских жизней во время многочисленных эпидемий, существовавших исторически развития общества. Вспыхивая во время войн, они под-

час решали их исход. Так, во время ирано-турецкой войны XVI века вспышка холеры привела обе сражающиеся армии к полной потере боеспособности.

Успехи современной микробиологии помогли людям избежать широкого распространения опасных болезней. Но вместе с тем эти же успехи позволяют создавать в лабораториях такие виды микроорганизмов, смертоносное действие которых во сто крат сильнее, чем у микробов, живущих в природе. Против них трудно, иногда невозможно быстро получить надежные средства защиты, потому что современные достижения науки, оказавшись в руках тех, кто вынашивает планы новых чудовищных войн, способны создать множество сложнейших комбинаций бактериологического оружия.

Устойчивые к неблагоприятным условиям внешней среды возбудители болезней могут годами сохранять свою смертоносную силу. Так, споры бацилл сибирской язвы остаются инфекционными в течение ста и более лет. Малые размеры микроорганизмов позволяют легко «собрать» их в аэрозольные облака, способные разносить болезни на тысячи километров.

Производство бактериологического оружия трудно контролировать. Оно значительно дешевле, чем создание химического и тем более ядерного.

Острота проблемы усугублялась тем, что, понимая всю опасность использования в антигуманных целях живых агентов, некоторые страны мира, в том числе и Соединенные Штаты Америки, отказывались ратифицировать Женевский протокол 1925 года о запрещении использования на войне химических и бактериологических средств. В течение сорока семи лет человечество постоянно находилось под угрозой применения бактериологического оружия, перед возмущенными катострофами на больших территориях.

Исторический акт, свершившийся 10 апреля, несомненно, разрядит международную напряженность. Обнадеживающим является тот факт, что Конвенция предусматривает обмен информацией на уровне современных биологических знаний. Это исключит потенциальные возможности отдельных стран односторонне изготавливать подобное оружие.

Конвенция требует уничтожения всех запасов бактериологического и токсинного оружия. Насколько

надежны сами методы уничтожения?

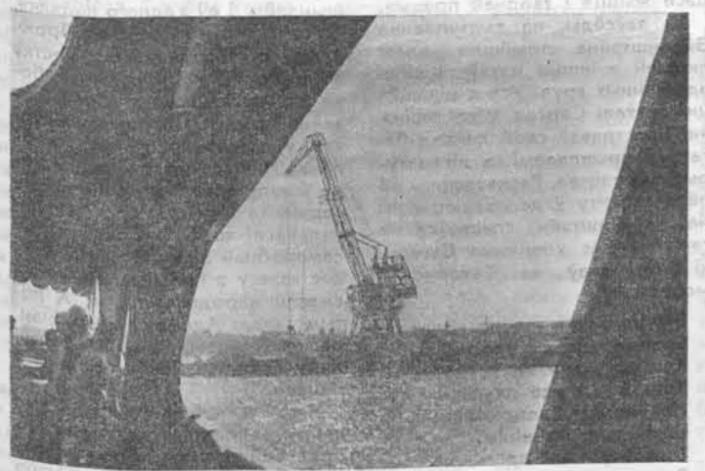
— У современной науки, — отвечает академик Оганес Бароян, — достаточно возможностей надежно обезвредить опасных агентов. Однако уничтожение особо опасного материала требует большой тщательности. Чтобы исключить заражение окружающей среды, эти меры будут проводиться под жестким контролем опытных микробиологов.

— Государства, подписавшие Конвенцию, обязуются все агенты, токсины, оружие, оборудование и средства доставки переклассифицировать на мирные цели. Как это себе представить? Какие цели конкретно имеются в виду?

— Сам факт рождения идеи об использовании микроорганизмов как оружия массового уничтожения — жестокая ирония судьбы. На протяжении более трех тысяч лет медики мира направляли свое внимание на то, чтобы изыскать рациональные пути предупреждения эпидемий. И вот в эпоху технического прогресса, в условиях бурного развития естествознания в целом и биологии в частности, когда раскрыты неограниченные возможности борьбы с инфекциями, в мире нашлись исследователи, которые все поставили, если можно так выразиться, с ног на голову — они пытаются использовать достижения науки для искусственного распространения болезнетворных микробов в человеческом обществе.

Перед нами стоит множество гуманитарных задач, и те коллективы ученых, которые вольно или невольно работали на войну, могут и должны переклассифицироваться на исследования, которых ждут люди. Ведь несмотря на колоссальные успехи микробиологии свыше миллиарда человек ежегодно заболевают различными инфекциями. Только по официальным статистическим данным, в мире 200 миллионов больных шистозоматозом, 11 миллионов — проказой, 400 миллионов — трахомой... Борьба с инфекциями еще требует много сил. Они нужны для решения проблем генетики микроорганизмов, для познания природы рака. Мы еще далеко не исчерпали и возможности использования микробов как создателей полезных для человека веществ — лекарств, ценных белков...

Я убежден, что подписание Конвенции, имеющее огромное общечеловеческое значение, несомненно, будет способствовать и развитию науки.

На Сожы. Фота К. ЯКУБОВІЧА.

ЗНАЁМІМ З ТВОРЧАСЦЮ МАЛАДЫХ

Уладзімір ФАМІН — аспірант Мінскага педагагічнага інстытута. Паэтычны зборнік «Падслухаў сэрца» — яго першая кніжка, з якой узятая гэтая вершы.

ДОМІК І З'ЕЗДА РСДРП У МІНСКУ

Ён стаіць у самым цэнтры Мінска
Пад вятрамі з тысячы шляхоў,
Просты домік —
Першая калыска
Першых на зямлі бальшавікоў.

Ад яго драўлянага парога,
Разарваўшы цемрыва начы,
Выйшлі людзі ў светлую дарогу,
Ленінскую праўду несучы.

І цяпер ідуць яны па свеце,
Праўду сеюць
Шчодрою рукою...
Ён стаіць на Ленінскім праспекце,
Домік па-над Свіслачу-ракой.

Для гасцей ягоных
Незлічоных,
Што ідуць з усіх мацерыкоў,
Свецяць вокны з-пад цяністых
клёнаў,
Як агні нязгасных маякоў.

САКАВІК

Певень кукарэкае прастуджана
Пра цяпло пра сонца і вясну...

Гэта ён учора
З першай лужыны
Лішняга ад радасці глынуў.

Я ТАБЕ АБЯЦАУ ВЕРШЫ

Я табе абяцаў вершы.
Я табе абяцаў першай,
Я табе абяцаў апошняй.
Ты чакаеш.
О, колькі можна!
Я ж маўчу,
Не знаходжу слова.
Дні мінаюць.
Абгрыз аловак.
А радка ўсё няма і няма...
Выйсце мне падказала сама:
Ты сказала,
Што будзеш чакаць.
Калі трэба, і год, і пяць...

Каб штодня ты чакала сустрэчы,
Я радок той пісаць буду вечна.

Марыя БАРАВІК жыве і працуе ў гарадскім пасёлку Падсвілле Глыбоцкага раёна. Яе вершы друкаваліся на старонках «Віцебскага рабочага», рэспубліканскіх часопісаў і газет. Зараз М. Баравік рыхтуе да друку свой першы зборнік. Прапануем увазе чытачоў вершы з будучай кніжкі.

РАДЗІМА

Калі ў крыўдзе тамлюся,
Калі сама знемагаю,
Цябе пакрыўдзіць баюся,
Мая зямля дарагая.

Няхай цямнее, світае,
Мой лёс — і радасць, і скруха.
Зямля радзімы святая,
Ты мне і хлебом, і духам.

Я лягу воблакам белым
К табе на чуйныя грудзі.
Ты прымеш ціха і смела —
Убачаць дрэвы і людзі.

Я бываю, як рэчка горная:
Недаступная, гордая
Або плаўная і спакойная,
Як раўніны рачулка стройная.
Часам шумная, белапенная,
Часам ціхая, задуманная.

То ўпартая, непакорная,
То пшчотная, бездакорная.
У цячэнні сваім нястомная.
У пачуццях сваіх бяздонная...

Ды якой бы я ні была,
Абы ў песню хваляй плыла.
І да вусця праз скалы,
выступі
Данясла свае вочы чыстыя.

СЛОВА ПАЭТА ДА ВОІНАЎ

У фондах літаратурнага музея Якуба Коласа захоўваюцца пажоўклыя ад часу ваенныя газеты перыяду Вялікай Айчыннай вайны з публіцыстычнымі артыкуламі народнага паэта.

Есць, напрыклад, некалькі нумароў газеты «Фрунзевец», якая выходзіла ў Ташкенце, дзе ў гады вайны некаторы час жыў і працаваў Якуб Колас. Па просьбе рэдакцыі ён часта пісаў артыкулы для гэтай газеты.

31 ліпеня 1942 года ў ёй быў надрукаваны артыкул Якуба Коласа «Дзве стратэгіі». У ім народны паэт гаворыць, што фашысцкія захопнікі даўно рыхтаваліся да вайны з Савецкім Саюзам, старанна распрацоўвалі планы нападу на СССР. Ім здавалася, што яны ўсё прадугледзелі. Але, як паказала практыка, «Гітлер і яго шайка разам з іх гаспадарамі-капіталістамі селі ў лужыну. Уся іх стратэгія, усе планы з трэскам праваліліся. У многім пралічыліся фашысты. Не ўлічылі яны і адну надзвычай важную акалічнасць, якая мае вялікае значэнне, — ролі партызанскага руху ў тыле ворага».

З кожным днём майстэрства і тактыка народных месціцаў, гаворыць паэт, удасканалюцца, прыёмы бою дасягаюць з боку партызан сапраўднага майстэрства. Разам з тым павялічваецца і колькасць партызанскіх атрадаў, якія сістэматычна папаўняюцца новай зброяй: мінамётамі, гарматамі, а іншы раз танкамі і бронемашынамі.

У газеце за 5 мая таго ж года змешчан артыкул Я. Коласа «Воінам Чырвонай Арміі». У ім расказваецца аб змінні наступленні савецкіх воінаў, якое з'явілася прыкладам мужнасці і гераізму. «У глыбокіх снягах, — піша паэт, — у суровыя маразы і завірухі гналі вы гітлераўскіх забойцаў і рабаўнікоў. На старажытнай рускай зямлі, пад Масквою, вы ў пыл развейлі гітлераўскую казку аб «непераможнасці» нямецкай арміі».

У заключэнне артыкула гаворыцца, што воіны Чырвонай Арміі нясуць народам свабоду і вызваленне ад фашысцкіх ланцугоў. Іх чакаюць браты і сёстры Беларусі, Украіны, Прыбалтыкі і Бесарабіі. Мужнасць савецкіх воінаў з'яўляецца бяспрыкладнай, такога не ведала нават гісторыя цэлых стагоддзяў.

Захавалася газета «На абарону Радзімы» за 21 студзеня 1943 года. Тут надрукаваны артыкул Якуба Коласа «Слава вам, героі», прысвечаны мужным абаронцам Сталінграда. Перамога савецкіх воінаў пад Сталінградам, кажа паэт, знаменавала сабой пачатак «непазбежнага ваеннага паражэння гітлераўскай Германіі і яе «новага парадку» ў Еўропе».

Газетныя артыкулы народнага паэта часоў Вялікай Айчыннай вайны будучы надрукаваны ў 14-м томе збору твораў Якуба Коласа.

М. ЖЫГОЦКІ,
навуковы супрацоўнік
музея Я. Коласа.

ПРЭМ'ЕРА ГРОДЗЕНЦАЎ

У Гродна адбылася прэм'ера спектакля «Пад зоркамі», створанага па матывах рамана П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах». Паставіў спектакль галоўны рэжысёр тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў А. Струнін; мастацкае афармленне М. Якуніна.

НА ЗДЫМКАХ: Піліп ПЕСТРАК сярод артыстаў Гродзенскага драматычнага тэатра. Сцэна са спектакля. У ролі Мар'і артыстка Л. СВЯРДЛОВА, Андрэя — народны артыст БССР Я. КІМБЕРГ.

Фота А. ПЕРАХОДА.

ШЛЯХ ДА КОЛАСА

[Працяг. Пачатак у № 19].

Я прачытаў раздзел «Дырэктар» з «Новай зямлі» Якуба Коласа. Чытанне было вучнёўскае, але выклікала рашэнне зняць «пробу» і ў выпадку ўдачы зацвердзіць мяне на роллю. Беларуская кінастудыя знаходзілася тады ў Ленінградзе на слаўным канале Грыбаедава. Не гаворачы ўжо аб хваляючай перспектыве здымацца ў кіно, першае ў жыцці падарожжа ў горад рэвалюцыйна было само па сабе найвялікшым шчасцем.

Творчыя работнікі кінастудыі сустрэлі хлопца па-зямляцку ветліва і гасцінна. Асабліва прыхільна паставіліся да мяне маладыя, поўныя жыццёвай і творчай энергіі кінарэжысёры Іосіф Бахар і Павел Малчанаў. Выявілася, што Іосіф Бахар вельмі любіць творчасць Якуба Коласа, марыць аб экранізацыі яго выдатных твораў. Бахар меў усе выданні народнага песняра. З кніжкам Якуба Коласа ён нідзе не разлучаўся. Браў іх з сабою ў камандзіроўкі і кінаэкспедыцыі. Перачытваў і вывучаў, як сапраўдны даследчык. Асноўнае дзеянне нашага

Аляксей СЛЕСАРЭНКА,
заслужаны дзеяч культуры
БССР

фільма павінна было адбывацца на Палессі. Туды і накіравалася здымачная група. Абраны ёю Ліпскі востраў, які знаходзіцца за 70 кіламетраў на поўнач ад Гомеля, быў бадай ці не самым малюўнічым кутком не толькі на Палессі, але і ва ўсёй Беларусі.

Жыхары вострава, асабліва моладзь, пасябралі з намі і гасцінна запрашалі на свае вечарынікі. Пасля гарачага, поўнага працоўных клопатаў дня мы разам купаліся ў Сожы, а потым падымаліся на строму, дзе спявалі народныя песні і бясконца танцавалі сялянскі вальс, вельмі папулярны на поўдні Беларусі. Душою «клуба на строме», як мы называлі аблюбованае месца, быў Павел Малчанаў. Будучы народны артыст СССР чытаў вясковай моладзі беларускія народныя казкі, сатырычныя і гумарыстычныя апавяданні Якуба Коласа, урывкі з яго эпічных пэм. Я таксама шукаў сабе слухачоў, часцей за ўсё аднагодкаў, і, капіруючы свайго настаўніка,

выступаў перад імі з вершамі любімага паэта.

Увосень здымкі «Палескіх рабінзонаў» былі закончаны. Пачаўся мантаж фільма, а я, сабраўшы свой небагаты куфэрачак, узяў курс на Маскву...

Па накіраванню «Белдзяржкіно» я пачаў вучыцца на «Масфільме» ў творчай майстэрні вядомага кінарэжысёра Аляксандра Птушко.

У час вучобы я сістэматычна наведваў беларускую бібліятэку. Аднойчы ў чытальную залу зайшоў кінарэжысёр Сяргей Эйзенштэйн, пастаноўшчык слаўтага «Браняносаца «Пацёмкіна». Са здзіўленнем я ўбачыў, як Эйзенштэйн разгарнуў «Сымона-музыку» і паглыбіўся ў чытанне.

Сяргей Міхайлавіч быў надзвычай адукаваным чалавекам, меў адну з лепшых у Маскве асабістых бібліятэк. Ён, акрамя рускай, дасканалы ведаў англійскую, нямецкую, французскую і латыўскую мовы.

Тое, што Эйзенштэйн няблага ведаў і беларускую мову, здзівіла мяне. Але гэта было зусім натуральна, бо некаторы час ён працаваў у Першым

беларускім дзяржаўным тэатры ў якасці мастака. Кінааператар Эдуард Тысэ расказваў, што Эйзенштэйн, добра ведаючы беларускі фальклор, літаральна засыпаў суб'яднакі беларускімі народнымі прымаўкамі і жартамі.

Праз тыдзень пасля сустрэчы ў беларускай чытальні на «Масфільме» адбылася лекцыя Эйзенштэйна для актёраў цэха аб'ёмнай мультыплікацыі на тэму «Развіццё таленту ў працэсе жыцця і творчай працы».

Як заўсёды, на выступленне Эйзенштэйна прыйшло шмат людзей з іншых цэхаў і кіназдымачных груп. Усе з цікавасцю слухалі Сяргея Міхайлавіча, які ілюстравалі свой даклад багатымі прыкладамі з літаратуры і мастацтва. Расказваючы аб лёсе таленту ў дарэвалюцыйны час, Эйзенштэйн спаслаўся на гаротны лёс хлопчыка Сымонкі і прачытаў на беларускай мове:

**Эй, чаго нам не прыйшлося,
Браце мілыя, ужыць!
Колькі талентаў зьялося,
Колькі іх і дзе ляжыць,
Невядомых, непрызнаных,
Не аплаканых нікім,
Толькі ў полі адспяваных
Ветру посвістам глухімі!**

Гэтыя радкі, вядомыя змалку, абудзілі ў маёй душы хваля розных пачуццяў і галоўнае сярод іх — яшчэ глыбей вывучыць творчасць Якуба Коласа, убачыць яго самога, гаварыць з ім.

СТУПІНСКАЯ ВЫШЫНЯ

У хмарны чэрвеньскі дзень 1942 года палявая пошта прынесла на пярэдні край Заходняга фронту (на Вялікалукскім напрамку) газеты з паведамленнем аб заўчаснай смерці Янкі Купалы.

Вайна не пакідае месца для сентыментальных пачуццяў. Нават калі на вачах салдата падае падкошаны варажэй куляй сябар, з якім ён спаў пад адным шыняльлем і еў з аднаго кацялка, ён толькі мацней сціскае зброю.

Але тут было інакш. Вестка аб смерці Янкі Купалы глыбока ўзрушыла нашы абаленыя вайной сэрцы. Сабраўшыся гуртам у самую прасторную зямлянку, байцы стралковага ўзвода ў напружанай цішыні слухалі сержанта Гульніна (па нацыянальнасці комі), які пры святле самаробнай газнічкі чытаў уголас газету з паведамленнем аб смерці народнага паэта. А потым салдат Адаменка, украінец, расказаў нам, як ён бачыў Янку Купалу і Якуба Коласа ў Каневе.

У той жалобны вечар баявыя сябры звярнуліся да мяне з просьбай расказаць пра Купалу. Заахвочаны ўважлівасцю слухачоў, я прачытаў некалькі твораў паэта, сілячыся перакладаць іх на рускую мову адразу ў працэсе чытання. Пазней я пераканаўся, што беларускае слова зразумела рускаму чалавеку і без перакладу.

...Часці арміі, у якой я слу-

ЧАРАЎНІК З ВАРОНІЧ

Дарога ў вёску Варонічы Зельвенскага раёна вядзе праз густыя сасновы боры. Яна п'ятляе паміж стромкіх высокіх соснаў і тонкіх бяроз.

Едзеш па лесе, углядаешся ў непразнаую гушчыню ельніку, у малады дубняк, і знікае спрадвечнае ўяўленне аб межах часу і прасторы. Здаецца, васьмь выгляне з ляснога гушчару беларускі асілак Вярдуб, разальюцца гукі чараўнічай дудкі Янкі, пакажашца на прагалінцы юркая лісіца-хітрыца...

Вось гэту казачную прыгажосць роднага краю, вялікую яе сілу, яе радасць і смутак адлюстроўвае ў сваіх творах Іосіф Саўко.

Хлебніцы і гаршкі для кветак, ларцы і шкатулкі, сцэны з народнага жыцця, выразаныя на дрэве, — усе гэтыя дзіўныя тварэнні рук чалавека і разнеслі далёка за межы Зельвеншчыны славу аб чараўніку з Вароніч. Яго работы экспануюцца ў музеях Масквы, Ленінграда, Мінска і іншых гарадоў.

Любоў да прыгожага ўнаследваў Іосіф ад сваіх бацькоў. Бацька яго Іван Якаўлевіч славіўся на ўсё наваколле як таленавіты каменяроч, маці Марыя Якаўлеўна займалася рукадзеллем. Дзед Іосіфа нядрэнна ляпіў.

...Юзкі-пастушок цэлыя дні праводзіў на ўлонні прыроды і ўсё ўбачанае пераносіў на драўніну. На кавалках ліпы і бярозы, на кары, што адкалолася ад дуба, ажывалі родныя нівы, з'яўляўся даўганогі бусел, рабая кароўка.

А пазней пайшлі работы больш сур'ёзныя: спявалі раздолныя песні карабейнікі, выводзіў людзей з лясной цемры горды Данка. У іх загаварыла мудрасць народа, з'явілася трыюга за лёс простага чалавека.

«Загублены талент» — гэта быў расказ аб маладым скрыпачу, батраку мясцовага багача. Дзед яго сядзіць побач, слухае музыку і плячэ лапці. Стары, схліўшы галаву, задумаўся. Адчуваеш — яго непакоіць лёс унука, якому з-за беднасці закрыта дарога ў вялікае мастацтва.

Сваю творчасць Іосіф Іванавіч прысвяціў самаму галоўнаму, самаму важнаму — барацьбе за гонар і незалежнасць Радзімы. І не толькі сваю творчасць. Калі ў час вайны ў навакольных лясках

з'явіліся першыя партызанскія групы, Саўко стаў іх сувязным. Ён разам са сваімі сябрамі забяспечваў партызан зброяй, медыкаментамі.

У час адной з вылазаў у лес Саўко і яго сябар Клубовіч натрапілі на варожую міну. Клубовіч загінуў, а Іосіф Іванавіч атрымаў цяжкае калецтва. Буйны асколак пашкодзіў правую руку.

Але ніякая сіла не можа адабраць у чалавека дар, што захоўваецца ў тайніках яго душы. Гады напружанай працы, неверагодных намаганняў, настойлівасць і ўпартасць далі свой вынік.

...Разам з загадчыкам аддзела культуры Зельвенскага райвыканкома В. Жабіным мы наведалі І. Саўко. Гаспадар засталі, як і трэба было чакаць, за любімай справай. У невялікім пакоі — варштат, неабходны інструмент, драўніна розных парод. Іосіфу Іванавічу 64 гады. Ён на пенсіі. Дзеці ўжо раз'ехаліся, маюць свае сем'і. Вольнага часу цяпер у Саўко многа, і ён кожную хвіліну аддае мастацтву.

Немагчыма заставацца раўнадушным, знаёмчыся з работамі вароніцкага чараўніка. Якое філіграннае майстэрства, які шчодры свет!

Вось адна з яго работ — «Беларускія партызаны». У аснову яе пакладзены рэальныя падзеі, канкрэтныя вобразы. Народны ўмелец паказаў лясную ўскраіну. Ля вогнішча сядзяць мужчына з вінтоўкай і дзяўчына з аўтаматам. Яны чакаюць сваіх таварышаў.

— Былі ў партызанскай брыгадзе «Перамога», якую ўзначальваў праслаўлены камбрыг П. Булак, такія вось байцы, — расказвае Іосіф Іванавіч. — Я добра запамінаю іх твары і прозвішчы. Гэта Міхаіл Мазоль і Аня Пракоф'ева.

— Асноўны матэрыял, які я выкарыстоўваю для разьбы, — тлумачыць Саўко, — гэта ліпа. Іншы раз падыходзіць бяроза, кара дрэва.

Іосіф Іванавіч дзеліцца творчымі планами. У бліжэйшыя дні прыступае да вырабы герба СССР. Гэту работу ён прысвячае знамянальнай падзеі ў жыцці ўсяго савецкага народа — 50-годдзю ўтварэння СССР.

Я. ФЛЯКС.

Цікавая і разнастайная новая праграма Дзяржаўнага народнага хору, якім кіруе народны артыст СССР Г. Цітовіч. У ёй вакальна-харэаграфічныя малюнак «Ты мне вясною прыснілася», этнаграфічны малюнак «Зімовыя гульні», а таксама беларускія, рускія, украінскія, малдаўскія песні і танцы.

Першымі глядачамі новай праграмы былі мінскія трактаразаводцы, затым артысты выступілі ў Гомелі, Кішыніве, Львове, Роўна, Жытоміры, Палтаве, на Чарнігуйшчыне. НА ЗДЫМКУ: выступае жаночая група Дзяржаўнага народнага хору БССР.

Фота Ул. КРУКА.

МІЖНАРОДНЫ ГОД КНІГІ

БІБЛІЯТЭКА СТУДЭНТАЎ І ВУЧОНЫХ

Бібліятэка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ул. І. Леніна — адна з буйнейшых у рэспубліцы. У яе сховішчах цяпер налічваецца больш за адзін мільён 96 тысяч тамоў літаратуры. Тут кнігі, якія толькі што паступілі з друкарняў, і кнігі, якія дайшлі да нас праз стагоддзі. «Варшаўскія ўніверсітэцкія весткі» (1874—1915 гг.), «Вестник Европы» (1874—1917 гг.), «Журнал Министерства народного образования» (1835—1917 гг.), «Исторический вестник» (1895—1917 гг.), «Сын Отечества» (1812—1855 гг.) і многія іншыя ўнікальныя калекцыі часопісаў і кніг знайшлі месца на паліцах бібліятэкі.

У гістарычных архівах ёсць цікавы дакумент — загад галоўнакамандуючага арміі Заходняга і Паўднёва-Заходняга фронту А. Мяснікова. На ім дата — 28 снежня 1917 года. На беларускай зямлі ў тыя дні яшчэ шугала польскія вайны. Уся яна была фронтам або прыфрантавай паласой. Але ў загадзе гаварылася не аб ваенных аперацыях. Галоўнакамандуючы звяртаў увагу вайсковых камітэтаў на кнігі і культурныя каштоўнасці. «Асабліва клопаты з боку камітэтаў, — пісаў А. Мяснікоў, — павінны выклікаць бібліятэкі, усе-

магчымыя навуковыя дапаможнікі і іншае, што належыць як вайсковым часцям, так і школам ці прыватным асобам у прыфрантавай паласе. Ні адна кніга не павінна загінуць, не павінна быць бяздумна знішчана. У кнігах цяпер адчуваецца вялікая патрэба як у горадзе, так і ў вёсцы. Вялікая адказнасць ускладаецца самім жыццём на вайсковыя камітэты: зберагчы і перадаць для патрэб працоўнага народа... культурныя каштоўнасці».

Салдаты рэвалюцыі збераглі кнігі, якія склалі аснову кніжнага фонду многіх бібліятэк рэспублікі, у тым ліку і ўніверсітэцкай. Народны камісарыят асветы БССР перадаў ёй у 1921—1922 гадах звыш 40 тысяч тамоў.

З самаго пачатку свайго ўзнікнення (з мая 1922 года) бібліятэка атрымлівала дапамогу ў камплектаванні фонду з розных куткоў краіны. Расійская кніжная палата прадставіла ёй магчымыя атрымліваць бясплатны экзэмпляр усіх выданняў. Тое ж самае зрабіла Украіна. Поўны камплект (2900 тамоў) выданняў Археалагічнай камісіі і ўрадавых архіваў падарыла Расійская Акадэмія навук.

Бібліятэка не толькі расла сама, але і давала плуцёўку ў

жыццё іншым бібліятэкам рэспублікі. На яе базе 14 мая 1926 года была створана Беларуска-дзяржаўная бібліятэка імя Ул. І. Леніна, некалькі пазней — бібліятэкі медыцынскага, політэхнічнага, педагагічнага інстытутаў і інстытута народнай гаспадаркі.

На многіх кнігах побач са штампамі БДУ стаяць штампы бібліятэк Маскоўскага і Ленінградскага ўніверсітэтаў, Маскоўскага гарадскога педінстытута і іншых навучальных устаноў краіны. Гэта асабліва дарагія кнігі. Яны напамінаюць аб падмаскоўнай станцыі Сходня, дзе ў 1943 годзе ўзнавіў работу ўніверсітэт і пачалося адраджэнне яго бібліятэкі. Каля 20 тысяч кніг падарылі тады маскоўскія, ленынградскія і іншыя вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Бібліятэка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта штогод атрымлівае 50—60 тысяч кніг, часопісаў і іншых выданняў, вядзе кнігаабмен са 120 блізкімі па профілю бібліятэкамі навучальных і навуковых устаноў СССР і замежных краін. Штодзённа яе чытальныя залы наведваюць да трох тысяч савецкіх і замежных студэнтаў, аспірантаў, выкладчыкаў.

А. СВІРАБ.

жыў, занялі абарону па лініі шашы, што вяла з Невеля на Вялікія Лукі. Абодва гарады вораг моцна трымаў у руках. Вузлом варожай абароны была Ступіцкая вышыня, з якой ва ўсе бакі выдатна праглядалася мясцовасць. Шмат гарачай крыві пралілося ў баях за гэтую гару. Яна пераходзіла з рук у рукі безліч разоў. Нарэшце, атрымаўшы падмацаванне, мы зноў адбілі вышыню, на гэты раз канчаткова, і добра ўмацаваліся ў глыбокіх якопах.

Міналі дні і тыдні. Фашысты сталіся. Аднак усё добра вядалі зманліваць гэтага зацішша. Неўзабаве стала дакладна вядома, што вораг рыхітэ магутнае контрнаступленне. Спаць у такіх абставінах даводзілася ў паўвока. Самае большае, што дазвалялі сабе камандзір палка Ліхабін і камісар Абрамаў, гэта драмаць па чарзе.

Аднойчы Ліхабін запрэпагнаў сябру: «Давай паклічам лейтэнанта Слесарэнку, ён артыст і гаварун. З ім будзе лярчэй перамагаць сон».

Так пачаліся нашы незабычныя начныя гаворкі. Мы горача абмяркоўвалі творы літаратуры і мастацтва, прычым нярэдка здаралася так, што праз усю ноч мне даводзілася быць толькі ў ролі слухача. Затое і мяне слухалі ўважліва, калі я, заклоплены ўспамінамі, гаварыў аб спектаклях Маскоўскага мастацкага тэатра. Асабліва цікавіліся мае слухачы творчай працай і жыццём кінартыстаў,

працэсам стварэння мастацкага фільма.

Неўзабаве я перайшоў і да любімых чытанняў. У даваенны час карыстаўся шумным поспехам «Арыстакраты» М. Пагодзіна. Гэтую п'есу і яшчэ камедыю Гальдоні «Слуга двух панюў» я ў свой час добра запамінуў. Я працятаў іх напаміць у адну з тых напружаных начэй.

Нарэшце, мой рэпертуар быў вычарпаны. Я вырашыў перайсці да беларускіх нацыянальных твораў. Чытаць я пачаў нясмела: ці зразумоўць нашу мову рускія людзі? Але неўзабаве пераканаўся, што абодва — камандзір і камісар — цудоўна разумелі ўсё, за выключэннем хіба толькі пасобных слоў і выразаў. Больш таго, яны былі зачараваны мілагучнасцю, своеасаблівым напеўным характаром беларускай мовы. Цяпер я пачаў чытаць вялікія раздзелы з «Новай зямлі». Імкнуўся як мага больш выразна перадаць жывыя вобразы людзей роднага краю і маляўнічыя карціны сялянскага побыту, я стараўся зацікавіць і захапіць сваіх слухачоў, каб самому парадавацца, а можа нават і пагаварыцца цудоўнай паэмай, створанай выдатным беларускім песняром.

Відаць, у нейкай ступені мне гэта ўдалося, бо Ліхабін горача палюбіў Якуба Коласа. Некаторыя радкі да таго ўрэзаліся ў памяць камандзіра, што ператварыліся ў яго вуснах у

прымаўкі. Асабліва часта ён успамінаў словы: «Ядзяць вас мухі з камарамі». У «Новай зямлі» іх уживае дарэчы і недарэчы селянін Фядос Хадыка. Ліхабін карыстаўся імі толькі дарэчы. Бывала, у час бою, аддаючы загад адкрыць артылерыйскі альбо мінамётны агонь, ён весела прыгаворваў: «Сьедят іх мухі з камарамі!»

Выконваючы просьбы камандзіра, мне даводзілася чытаць творы Коласа, Купалы, Чорнага, Багдановіча, Багушэвіча. Па яго ініцыятыве я пачаў шырока выступаць па-беларуску перад салдатамі і афіцэрамі. У палку было вельмі многа беларусаў з Віцебшчыны і Полаччыны, таму чытанне на роднай мове ўспрыямалася як натуральная рэч.

Аднойчы па справе службовага характару мне тэрмінова трэба было звязацца з камандзірам палка. Не ведаючы новых пазыўных, якія часта мяняліся ў франтавых абставінах, я спытаўся ў тэлефаніста. Адказаў мяне радасна ашаламіў. Ліхабін назваў сябе «Дзядзькам», а тэлефон «Вільняю».

ПЕРШАЯ СУСТРЭЧА З ЯКУБАМ КОЛАСАМ

Першая мая сустрэча з Якубам Коласам адбылася ў сакавіку 1950 года. Пэат жыў тады ў асобным доміку, у двух невялічкіх пакойчыках з вокнамі ў хвойнік і пладовы сад. Дзверы ў яго дом былі адчынены для ўсіх, хто гаждае прыйсці.

Сцежка, што вяла да драўляных вяснічкаў праз шырокі пляц акадэміі, была добра ўтаптана. Шматлікія наведвальнікі штодзень ішлі да свайго народнага паэта з рознымі турботамі і просьбамі.

Канстанцін Міхайлавіч быў чалавекам слова і справы. Скажаў — зрабіў. Якіх бы намаганняў яму гэта ні каштавала, ён заўсёды выконваў тое, што абяцаў. Калі б мяне спыталі, якую рысу характару Якуба Коласа я лічу галоўнай, я адказаў бы — сумленне. Найвялікшае чалавечае сумленне — гэта галоўнае ў Коласа, у яго жыцці і непаўторнай творчасці.

Цікаваць да жыцця, павага да чалавека працы жылі ў ім змалку, а сумленне не дазваляла быць пасіўным, і ён клапаціўся аб людзях з энтузіязмам і настойлівасцю. Ён ніколі не забываўся на свае шматлікія грамадскія клопаты і абавязкі. Яны адбіралі ў яго шмат часу ад творчасці і неабходнага адпачынку, але ён выконваў іх дбайна і шчыра. Заўсёды быў унутрана сабраны і незвычайна дакладны.

Але раскажу аб усім паслядоўна. Адчыніўшы вяснічкі, я ўбачыў маладога, спартыўнага выгляду чалавека.

— Вы, напэўна, да бацькі? — папярэдзіў ён мае пытанне. — Калі ласка, заходзьце, ён дома. Падыймацца на другі паверх у кабінет.

— Вы...
— Так, я малодшы яго сын

Міхась. Прабачце, вельмі спяшаюся. Ідзіце смела. Бацька надзвычай сімпатызуе вайскоўцам.

Ціха, каб не рыпелі чаравікі, пераступіў я драўляны прыступкі і з заміраннем сэрца пастукаў у дзверы.

— Уваходзьце! — голас глухаваты, але мяккі.

Якуб Колас сядзеў за сталом і нешта пісаў. Стол яго стаяў перад акном у сад, і паэт сядзеў спіною да ўваходных дзвярэй. Такім чынам я ўбачыў толькі паўнаватую постаць і незвычайна шырокія плечы.

Не паварочваючыся да мяне і не прыпыняючы работы, Колас сказаў:

— Прабачце... Сядайце... Пачакайце адну хвілінку. Вось дапішу, каб не згубілася думка.

Я сеў у крэсла поблізу ад стала і ўбачыў знаёмы па здымках і малюнках профіль. Менавіта такім я і ўяўляў сабе гэтага чалавека. На нейкі момант нават здалося, што сустраўся з ім не ўпершыню.

Я ведаў з маленства, што Якуб Колас паходзіць з працавітай сялянскай сям'і і не вельмі патрабавальны да свайго побыту. Але ўсё ж здзівіўся працягу абстаноўкі. Наўскасяк ад майго крэсла былі адчынены дзверы ў другі пакойчык, дзе стаяў вузкі жалезны ложка, засланы даматканай вяснянскай поспілкай, а ў куче сісяў кажух.

(Працяг будзе).

ГОРНЫЯ хрыбты і акіяны аддзяляюць беларусаў, воляй лёсу закінутых ад родных месц у далёкія краіны. Дзесяткі год пражыты ўдалечыні ад Радзімы. Але праз гады і адлегласці нашы землякі пранеслі ў сваіх сэрцах гарачую любоў да зямлі бацькоў і дзядоў, перадалі яе дзецям і ўнукам. Гэта зямля непазнавальна змянілася за гады Савецкай улады, у чым не раз пераконваліся суайчыннікі, бываючы ў родных гарадах і вёсках. Тыя, хто не мае магчымасці прыехаць у Беларусь, імкнуцца як мага больш даведацца аб ёй з савецкіх кніг, часопісаў, газет.

Сёлета народы шматнацыянальнай Краіны Саветаў адзначаюць 50-годдзе Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. У дружнай сям'і братніх рэспублік расквітнела Савецкая Беларусь, упрыгожылася садамі, апранулася ў рыштаванні новабудуоўляў, заняла пачэснае месца ў прадстаўнічых міжнародных арганізацыях. У сувязі з 50-годдзем утварэння СССР Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом прапануе землякам прыняць удзел у віктарыне.

1. Якая дзяржава была агульнай калыскай рускага, украінскага і беларускага народаў?
2. Назавіце выдатнага дзеяча беларускай культуры XVI стагоддзя, які ўпершыню надрукаваў кнігі на беларускай мове.
3. Якія ўзоры беларускага ткацтва XVII стагоддзя вядомы далёка за межамі Беларусі? Некаторыя з іх захоўваюцца ў Эрмітажы ў Ленінградзе і ў Маскве ў Траццякоўскай галерэі.
4. Хто быў кіраўніком сялянскага народнага паўстання 1863 года ў Беларусі?
5. Калі і дзе адбыўся I з'езд Расійскай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі?
6. Назавіце дату ўтварэння Беларускай ССР. Хто быў першым старшынёй рабоча-сялянскага ўрада БССР?
7. Калі Беларусь увайшла ў склад Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік?
8. Якую плошчу займае БССР? Колькі насельніцтва пражывае на тэрыторыі Савецкай Беларусі?
9. На колькі абласцей падзяляецца БССР? Назавіце абласныя цэнтры. З кім мяжуе Савецкая Беларусь?
10. Хто напісаў словы і музыку Дзяржаўнага гімна БССР?
11. За гады Савецкай улады ў Беларусі разведаны значныя запасы карысных выкапняў. Здабыча якіх выкапняў вядзецца ў нас у рэспубліцы ў вялікім аб'ёме на Палессі і на поўдні Мінскай вобласці?
12. Да 1917 года ў Беларусі не было ніводнай вышэйшай навучальнай установы. Цяпер у рэспубліцы такіх устаноў 28. Якая з іх была створана першай? Дзе яна знаходзіцца?
13. За небывалы размах партызанскага руху ў гады Вялікай Айчыннай вайны Беларусь называюць рэспублікай-партызанкай. Колькі народных месціўцаў змагалася супраць гітлераўцаў на тэрыторыі рэспублікі? Назавіце найбольш вядомых герояў партызанскага руху ў Беларусі.
14. Які савецкі лётчык накіраваў свой палёт на зборнішча варожых войск у час баёў на тэрыторыі Беларусі ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны? Дзе гэта адбылося?
15. Якая ваенная аперацыя Савецкай Арміі, праведзеная ў гады Вялікай Айчыннай вайны, умоўна называлася «Баграціён»?
16. Чым знамянальны ў гісторыі беларускага народа дзень 3 ліпеня?
17. Членам-заснавальнікам якой буйнейшай міжнароднай арганізацыі з'яўляецца БССР?

У віктарыне могуць прыняць удзел суайчыннікі, выхадцы з Беларусі, і члены іх сем'яў, якія пастаянна пражываюць у капіталістычных краінах. Адказы прымаюцца на беларускай, рускай і замежных мовах.

ПЕРАМОЖЦАМ УСТАНОУЛЕНА НАСТУПНЫЯ ПРЫЗЫ:

ПЕРШЫХ — АДЗІН. Пуцёўка ў санаторый «Нарач» на возера Нарач ля горада Мядзель або ў санаторый «Крыніца» ў Ждановічах пад Мінскам, тэрмінам на 24 дні з п'ятнічным знаходжаннем у Мінску ў якасці гасця Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом. Будзе аплачаны зваротны праезд з Мінска ў краіну, дзе пражывае суайчыннік, што атрымаў першы прыз.

ДРУГІХ — ДВА. 1. Транзістарны прыёмнік «Акцяна». 2. Наручны гадзіннік «Прамень» у пазалочанай аправе.

ТРЭЦІХ — ТРЫ. Набор беларускіх сувеніраў.

ЗААХВОЧВАЛЬНЫХ — ПЯЦЬ. Бібліятэчка з твораў беларускіх пісьменнікаў.

АДКАЗЫ НА ПЫТАННІ ВІКТАРЫНЫ МОЖНА ПАСЫЛАЦЬ ПА НАСТУПНЫХ АДРАСАХ:

СССР, Мінск, вуліца Захарова, 28, Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом.

Мінск-ГСП, Ленінскі праспект, 44, рэдакцыя газеты «Голас Радзімы».

Мінск, вуліца Красная, 4, Дом радыё.

Пісьмы з адказамі будуць прымацца камісіяй да 1 лістапада 1972 года.

Віктарына прысвячаецца 50-годдзю ўтварэння СССР. Да дня гэтай знамянальнай даты будуць апублікаваны вынікі віктарыны з указаннем пераможцаў.

Старшыня камісіі па правядзенню віктарыны Р. ШЫРМА — народны артыст СССР, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, старшыня прэзідыума Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом.

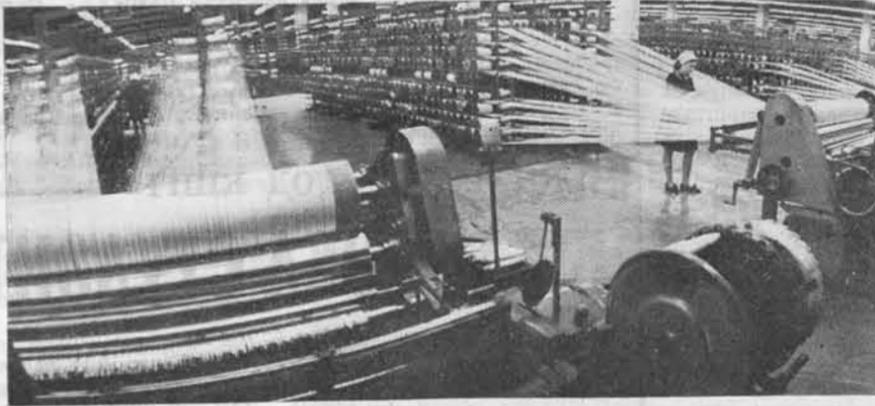
Члены камісіі:

Л. АБЕЦЭДАРСКІ — доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ул. І. Леніна; **А. ВАСІЛЕВІЧ** — беларуская пісьменніца; **З. ГРЫБКО** — журналістка, старшы рэдактар радыёстанцыі «Савецкая Беларусь»; **В. МАЦКЕВІЧ** — журналіст, рэдактар газеты «Голас Радзімы»; **П. ФРАЛОУ** — адказны сакратар Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом.

ГОРНЫЯ хрыбты і океаны аддзяляюць беларусоў, волею судьбы заброшаных ад родных месц у далёкія края. Дзесяткі лет пражыты вдалі ад Родины. Но через годы и расстояния наши земляки пронесли в своих сердцах горячую любовь к земле отцов и дедов, передали ее детям и внукам. Эта земля неузнаваемо изменилась за годы Советской власти, в чем не раз убеждались соотечественники, бывая в родных городах и деревнях. Те, кто не имеет возможности приехать в Белоруссию, стремятся как можно больше узнать о ней из советских книг, журналов, газет.

В нынешнем году народы многонациональной Страны Советов отмечают 50-летие Союза Советских Социалистических Республик. В дружной семье братских республик расцвела Советская Беларусь, украсилась садами, оделась в леса новостроек, заняла почетное место в представительных международных организациях. В связи с 50-летием образования СССР Белорусское товарищество по культурным связям с соотечественниками за рубежом предлагает землякам принять участие в викторине.

ЦІ ВЕДАЕЦЕ ВЫ БЕЛАРУСЬ?

ЗНАЕТЕ ЛИ ВЫ БЕЛАРУСЬ?

18. Ва ўсіх рэспубліках Савецкага Саюза выраслі новыя гарады. Назавіце новыя гарады, якія з'явіліся на карце БССР у пасляваенныя гады.
19. Якую прадукцыю вырабляюць буйнейшыя беларускія прадпрыемствы?
20. Сёлета спаўняецца 90 год з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Дзе яны нарадзіліся? Назавіце важнейшыя творы Я. Купалы і Я. Коласа.
21. У якім горадзе знаходзіцца драматычны тэатр, які носіць імя Якуба Коласа?
22. Які твор Я. Коласа пачынаецца радкамі:
**Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забіць цябе не маю сілы!
Не раз утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.**
23. Як называецца адзіны зборнік Максіма Багдановіча, што выйшаў пры жыцці паэта?
24. Беларусь называюць краем азёр. Іх у рэспубліцы каля 4 000. Назавіце самае вялікае беларускае возера.
25. Чым вядома Белавежская пушча? Дзе яна знаходзіцца?

1. Какое государство было общей колыбелью русского, украинского и белорусского народов?
2. Назовите выдающегося деятеля белорусской культуры XVI века, впервые напечатавшего книги на белорусском языке.
3. Какие образцы белорусского ткачества XVII века известны далеко за пределами Белоруссии? Некоторые из них хранятся в Эрмитаже в Ленинграде и в Москве в Третьяковской галерее.
4. Кто был руководителем крестьянского народного восстания 1863 года в Белоруссии?
5. Когда и где проходил I съезд Российской социал-демократической рабочей партии?
6. Назовите дату образования Белорусской ССР. Кто был первым председателем рабоче-крестьянского правительства БССР?
7. Когда Белоруссия вошла в состав Союза Советских Социалистических Республик?
8. Какую площадь занимает БССР? Сколько населения проживает на территории Советской Белоруссии?
9. На сколько областей делится БССР? Назовите областные центры. С кем граничит Советская Белоруссия?
10. Кто написал слова и музыку Государственного гимна БССР? В викторине могут принять участие соотечественники, выходящие из Белоруссии, и члены их семей, постоянно проживающие в капиталистических странах. Ответы принимаются на белорусском, русском и иностранных языках.

ПОБЕДИТЕЛЯМ УЧРЕЖДЕНА СЛЕДУЮЩИЕ ПРИЗЫ:

ПЕРВЫХ — ОДИН. Путевка в санаторий «Нарочь» на озере Нарочь у горада Мядзель или в санаторий «Крыніца» в Ждановичах под Минском, сроком на 24 дня с пятидневным пребыванием в Минске в качестве гостя Белорусского товарищества по культурным связям с соотечественниками за рубежом. Будет оплачен обратный проезд из Минска в страну, где проживает соотечественник, получивший первый приз.

ВТОРЫХ — ДВА. 1. Транзисторный приемник «Океан». 2. Наручные часы «Луч» в позолоченной оправе.

ТРЕТЬИХ — ТРИ. Набор белорусских сувениров.

ПООЩРИТЕЛЬНЫХ — ПЯТЬ. Библиотечка из произведений белорусских писателей.

ОТВЕТЫ НА ВОПРОСЫ ВИКТОРИНЫ МОЖНО ПОСЫЛАТЬ ПО СЛЕДУЮЩИМ АДРЕСАМ:

СССР, Минск, улица Захарова, 28, Белорусское товарищество по культурным связям с соотечественниками за рубежом.

Минск-ГСП, Ленинский проспект, 44, редакция газеты «Голас Радзімы».

Минск, улица Красная, 4, Дом радио.

Письма с ответами будут приниматься комиссией до 1 ноября 1972 года.

Викторина посвящается 50-летию образования СССР. Ко дню этой знаменательной даты будут опубликованы результаты викторины с указанием победителей.

Председатель комиссии по проведению викторины Г. ШИРМА — народный артист СССР, депутат Верховного Совета БССР, председатель президиума Белорусского товарищества по культурным связям с соотечественниками за рубежом.

Члены комиссии:

Л. АБЕЦЭДАРСКІ — доктар гістарычных навук, прафесар, заведуючы кафедрай Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя В. І. Леніна; **Е. ВАСІЛЕВІЧ** — беларуская пісьменніца; **З. ГРЫБКО** — журналістка, старшы рэдактар радыёстанцыі «Савецкая Беларусь»; **В. МАЦКЕВІЧ** — журналіст, рэдактар газеты «Голас Радзімы»; **П. ФРАЛОУ** — адказны сакратар Беларускага таварыства па культурных сувязях з соотечественниками за рубежом.